

פרשת יתרו — כפה עליהם הר כגיגית

נאמר בפרשה: "וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקִרְאַת הָאֱלֹהִים מִן הַמִּטְנֶה, וַיִּתְנַצְּבוּ בְּתַחֲתֵית הַהָר" (יט יז). במסכת שבת (פח.) מובאת דרשתו של רב אבדימי בר חמא בר חסא על המילים "בְּתַחֲתֵית הַהָר": מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: "אם אתם מקבלים את התורה מוטב; ואם לאו שם תהא קבורתכם!"

על דרשה זו הקשו בעלי התוספות (שם ד"ה כפה): לשם מה הייתה נחוצה כפייה? הלא בני ישראל הסכימו מרצונם הטוב לקבל את התורה בעת שאמרו "כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (כד ז)! ותירצו התוספות: הקב"ה היה צריך לכפות עליהם את קבלת התורה למרות שאמרו "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע", מפני שהוא חשש שכאשר יראו בני ישראל את האש הגדולה שתהיה על הר סיני במעמד קבלת תורה, הם יחזרו בהם מחמת פחדם ויראתם.

ה"בעל שם טוב" (יתרו אות ז) תירץ שכל יהודי נע במהלך חייו בין שני מצבים בעבודת ה': יש זמנים שיש לאדם חשק גדול לעשות טוב: ללמוד תורה, להתפלל, לקיים מצוות בהיזדור, וכל עבודת ה' נעשית בשמחה ובטוב לבב; על מצב זה אמרו ישראל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. אבל לפעמים מרגישים כבודת בעבודת ה', ולימוד התורה, התפילה וקיום המצוות מרגישים כמו עול כבד, וכל עבודת ה' נעשית בעצבות. על מצב זה נאמר שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית. גם כשאין לאדם חשק ללמוד, הוא צריך להכריח את עצמו ללמוד.

ועל כך אמרו רבותינו במסכת ברכות (ה.). שהתורה נקנית בייסורים. והסביר הרב צבי אסטרייכר בספר "המעייין הנצחי" שאין הכוונה דווקא לייסורי הגוף, אלא הכוונה היא גם לאדם שמתייסר כי הוא לומד בלי חשק. גם לימוד כזה הוא חשוב, ויש בו קניין תורה, ו"לְפֹם צַעֲרָא, אַגְרָא" (משנה אבות ה כג).

כתב ה"בעל שם טוב" שעיקר השכר הניתן לאדם על מעשיו הטובים, הוא על זה שמכריח את עצמו לעשותם גם בזמנים שאין לו חשק ורצון; ומי שלומד גם כשאין רוצה, יזכה ללמוד מתוך שמחה. וכך פירש רבי אברהם מסלונים (בספר "תורת אבות" עמוד פז) את הנאמר במסכת אבות: "כל המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעושר" (ד ט). מי שמקיים את התורה מעוני, בלי חשק ובלי רצון – סופו לקיימה מעושר ומאושר, בשמחה ובטוב לבב כעשיר השמח בחלקו.

על דברי רב אבדימי שהתורה ניתנה לישראל בכפייה, מוסיף רב אחא בר יעקב ואומר שאם כך, הרי שעם ישראל יכול להיפטר מכל עונש! הוא יכול לטעון שהואיל ועצם ההתחייבות שלו לקיים את התורה הייתה כפויה – אין לה תוקף, ולכן אין הצדקה משפטית ומוסרית להעניש אותו אם לא יקיים את התורה!

אמר על כך האמורא רבא: "הדור קבלוה בימי אַחַשְׁוֵרוּשׁ", פירוש דבריו: מה שנאמר במגילת אסתר: "קִיְמוּ וְקַבְּלוּ הַיְהוּדִים עָלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם" (ט כז) – אין לפרשו רק כפשוטו, שעם ישראל התחייב לחגוג את ימי הפורים, אלא שבימי אחשוורוש "חזרו וקיבלו" היהודים עליהם מרצון לקיים את כל התורה שאותה הם קיבלו עליהם במעמד הר סיני בכפייה.

ההסבר לכך: מי שלא מעוניין לקיים תורה ומצוות, לא מוסיף לעצמו מצוות חדשות; ובפורים כשעם ישראל קיבל על עצמו מצוות חדשות – מקרא מגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים ומשתה – הוא גילה את דעתו שנוח לו גם בכל המצוות שהוא קיבל במתן תורה. מכאן שחג פורים הוא גם חג קבלת התורה מרצון ובשמחה, וגם על כך מצנה לשמוח בפורים.

יהי רצון שנזכה ללמוד תורה ולקיים מצוות ברצון ובשמחה.